

NATIONALE MONITOR DUURZAME GEMEENTEN 2018
DUURZAAMHEIDSTRENDS VAN 380 NEDERLANDSE GEMEENTEN
TUSSEN 2014 EN 2018

telos brabant centrum voor
duurzame ontwikkeling

Voorwoord

In maart 2018 hebben in de meeste Nederlandse gemeenten verkiezingen plaatsgevonden. Nieuwe colleges van B&W zijn gevormd en nieuwe college-akkoorden gesloten. Duurzaamheid heeft daarin een prominente plaats gekregen. Duurzaamheid vooral in de ecologische zin. Er is veel aandacht voor het klimaatvraagstuk, voor de noodzakelijke energietransitie, aardgasvrije wijken en verbetering van de luchtkwaliteit. De noodzaak om nu daadwerkelijk ernst te maken met de aanpak van het klimaatvraagstuk lijkt overal te zijn doorgedrongen. Het is nu belangrijk dat we niet alleen mooie woorden spreken of prachtige beleidsnotities schrijven maar dat we daadwerkelijk iets gaan doen.

Maar er is meer dan het klimaatvraagstuk dat op gemeentelijk niveau aandacht vraagt. Het gaat goed met Nederland. Met name de grote(re) steden maken een nieuwe bloeiperiode door. De economie draait op volle toeren. De werkloosheid daalt snel. De vakbonden zien mogelijkheden om weer looneisen te stellen. Maar niet iedereen profiteert van deze ontwikkelingen. De tweedeling van de samenleving lijkt eerder groter te worden. Deze heeft in de eerste plaats een persoonlijke dimensie. Burgers die niet mee kunnen komen en niet profiteren van de economische groei en daardoor in armoede (blijven) leven. Daarnaast heeft de tweedeling ook een ruimtelijke dimensie. Daarbij gaat het om verschillen in ontwikkeling binnen steden en tussen steden en regio's in Nederland.

De Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2018 (en de onderliggende data) biedt de mogelijkheid om een integrale en gedetailleerde foto te maken van individuele gemeenten. Daarin kan bijvoorbeeld gezegd worden of gemeenten hun klimaatambities waarmaken en in hoeverre de inwoners van een gemeente kunnen meekomen. Doordat we dit voor alle 380 Nederlandse gemeenten op vergelijkbare wijze kunnen doen, plaatsen we niet alleen het presteren van individuele gemeenten in een vergelijkend perspectief, maar brengen we ook verschillen in ontwikkeling in Nederland in beeld.

De voorliggende brochure licht slechts een tipje van de sluier op. De brochure laat zien welke thema's om aandacht (blijven) vragen, maar ze laat ook op hoofdlijnen zien hoe Nederlandse gemeenten zich onderling ten opzichte van elkaar en in de tijd ontwikkelen bezien door een duurzaamheidsbril. Let op! Geen klimaatbril, geen milieubrill, maar een integrale people-planet-profit bril. Ik hoop dat het materiaal u prikkelt en bijdraagt aan een geïnformeerde dialoog over hoe Nederland te verduurzamen. Wij helpen u daar graag bij!

John Dagevos, directeur Telos

De Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2018

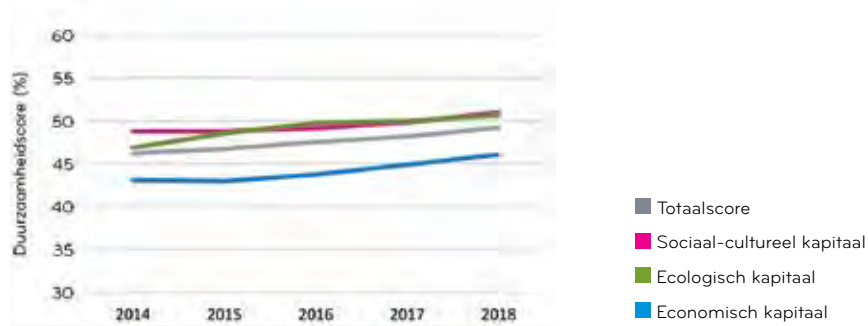
Het doel van de Nationale Monitor Duurzame gemeenten is om jaarlijks de balans op te maken hoe het staat met de (ontwikkeling van de) gemeentelijke duurzaamheid. Er wordt een 'foto' gemaakt van de 'staat van duurzaamheid' van alle Nederlandse gemeenten op een moment in de tijd (2018). Tegelijkertijd wordt inzicht gegeven in de trendmatige ontwikkelingen én of er verschillen zijn in die ontwikkelingen tussen gemeenten. De foto kan gezien worden als ijkpunt of gemeenten er in slagen om belangrijke duurzaamheidsdoelen op de lange termijn te realiseren.

De weg naar het behalen van die doelen is voor iedere gemeente een andere, vaak geplaveid met vele hobbels. Daarom worden op de foto de resultaten van alle 380 Nederlandse gemeenten in beeld gebracht. Enerzijds om scherp in beeld te brengen waar individuele gemeenten zich op zouden kunnen focussen, en anderzijds om te leren van elkaars ontwikkelingen. Om duurzaamheid meetbaar te kunnen maken, is om te beginnen een duidelijke definitie nodig. Telos definieert duurzaamheid breed: *"Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder het vermogen van toekomstige generaties in gevaar te brengen om in hun eigen behoeften te voorzien"*

Duurzaamheid gaat in onze ogen dus over veel meer dan over milieu of energie. Het gaat over het in balans ontwikkelen van de drie onderdelen (kapitalen) van duurzaamheid: ecologisch kapitaal, sociaal-cultureel kapitaal en economisch kapitaal. In balans, omdat de drie kapitalen mogen groeien, het liefst gezamenlijk, maar in ieder geval niet ten koste van een ander kapitaal. In de monitor maken we als het ware de balans op. Dit doen we, op wetenschappelijk verantwoorde wijze, over de volle breedte van de drie kapitalen. In totaal onderscheiden we 20 thema's verdeeld over de 3 kapitalen. Denk hierbij aan overkoepelende thema's zoals natuur en landschap, maatschappelijke participatie en concurrentievermogen. Deze thema's noemen wij in ons systeem voorraden. Voor ieder van die voorraden zijn lange termijn doelen geïdentificeerd. Met behulp van in totaal 126 indicatoren, die nauwkeurig zijn geselecteerd, wordt de ontwikkeling van de twintig voorraden letterlijk en figuurlijk in kaart gebracht. Het unieke van de monitor is dat de duurzame ontwikkeling van ieder van de 380 Nederlandse gemeenten gedetailleerd per onderwerp in kaart wordt gebracht. Daarnaast worden de resultaten per onderwerp geaggregeerd tot een meer algemene maat van doelbereik. Voor alle gegevens geldt dat in de monitor de ontwikkeling over de laatste vijf jaar is meegenomen. De data is zo bewerkt dat deze vergelijkbaar is voor alle gemeenten in Nederland.

Nationale trends in duurzame ontwikkeling

Over het algemeen zit duurzaamheid in bijna alle Nederlandse gemeenten in de lift. We bevinden ons in een periode van sterke economisch groei, waarop het sociale kapitaal meelift, en tevens een periode waarin de aandacht voor duurzaamheid en klimaatverandering groeit. Dit is terug te zien in de vooruitgang van de drie kapitalen in onderstaande figuur. Over het algemeen is er een duidelijke positieve trend zichtbaar. Zowel het economisch als het sociaal-cultureel kapitaal ontwikkelen zich sterk. De groei van het ecologisch kapitaal lijkt daarentegen wat af te vlakken, wellicht samenhangend met de sterke economische groei.

Ruimtelijke patronen in duurzaamheid

Zoals gezegd laten nagenoeg alle gemeenten een groei zien in duurzame ontwikkeling, maar dit betekent niet dat alle regio's zich in dezelfde fase van ontwikkeling bevinden. Dit is te zien in de afbeelding hiernaast waarin we de verschillen in totaalscore in beeld brengen (hoe donkerder de kleur hoe beter de score). De koplopers bevinden zich voornamelijk in het midden van ons land (Utrecht, Overijssel en het noorden van Gelderland). Zeeuws-Vlaanderen, Oost-Groningen en de regio Rotterdam lopen over het algemeen wat achter in hun ontwikkeling. Vooral in Groningen zijn de verschillen groot. Er loopt een harde scheidslijn tussen het duurzamere westen van de provincie Groningen, en de krimpgemeenten in het oosten. Gemeenten die nog een lange weg te gaan hebben.

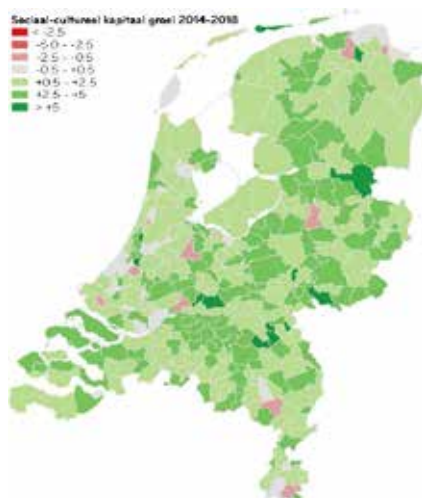
1 Sociaal-cultureel kapitaal

Binnen het sociaal-cultureel kapitaal zijn sociale rechtvaardigheid en maatschappelijke betrokkenheid kernbegrippen. Voor een duurzame samenleving moet dit in balans zijn. Het principe van sociale rechtvaardigheid wordt ingevuld met gelijke kansen, vrijheid, veiligheid en een brede toegankelijkheid van voorzieningen. Via (sociale) netwerken hebben mensen toegang tot hulpbronnen welke ze individueel niet kunnen bereiken. Verbondenheid in zowel eigen kring als verbondenheid tussen gemeenschappen is van belang voor het creëren van vertrouwen en een optimale toegang tot hulpbronnen.

Vorraden Sociaal-cultureel kapitaal

- Maatschappelijke participatie
- Politieke participatie
- Economische participatie
- Kunst & cultuur
- Gezondheid
- Veiligheid
- Woonomgeving
- Onderwijs

Wanneer we kijken naar de totaalscore op het sociaal-cultureel kapitaal, te zien bovenaan de pagina, zien we dat vooral het zuidwesten van Nederland en de gebieden Flevoland en Noordoost Groningen wat achterblijven. Het sociaal-cultureel kapitaal heeft zich positief ontwikkeld in de afgelopen vijf jaar. In nagenoeg iedere gemeente is de totaalscore voor het kapitaal vooruit gegaan.

Maatschappelijke participatie

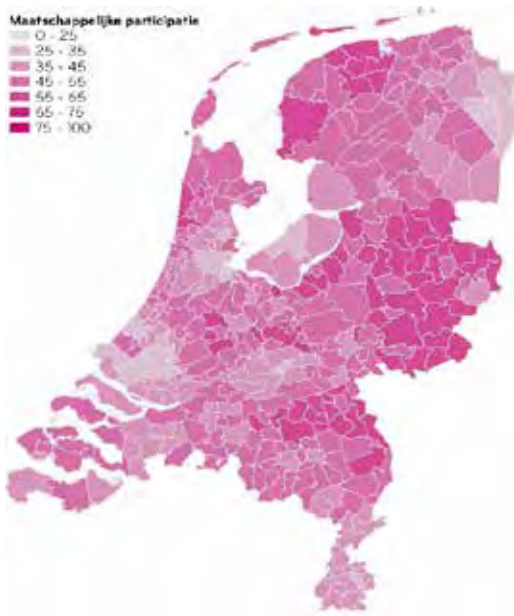
Mensen ontwikkelen zich door te participeren in netwerken. Zowel kleine, gesloten netwerken als grotere meer open netwerken. Participatie is van belang voor het welzijn van de mens. Door te participeren in de maatschappij ontwikkelt een individu zowel zichzelf als de samenleving.

DOELEN

- De sociale samenhang van de samenleving is gewaarborgd
- Burgers zijn betrokken bij de samenleving
- Iedereen heeft het recht om zijn eigen identiteit en diversiteit te koesteren en uit te dragen, in woord en gedrag, zolang dit anderen niet beperkt om hetzelfde te doen

HOE METEN WE DIT

- Sociale cohesie
- Eenzaamheid
- Sociale contacten
- Actief in vereniging
- Mantelzorg geven
- Vrijwilligers
- Vertrouwen

TOP 10

Dinkelland	62.5
Sint Anthonis	62.3
Tubbergen	62.2
Landerd	62.2
Haaren	62.0
Boekel	62.0
Oost Gelre	61.6
Mill en Sint Hubert	61.2
Bronckhorst	61.2
Lochem	61.2

Politieke participatie

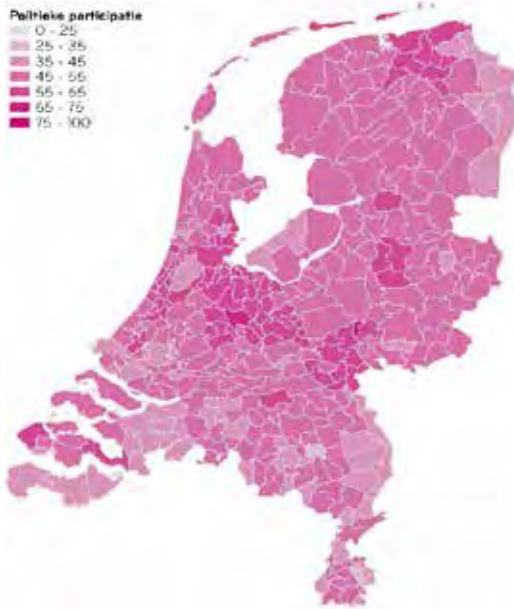
Mensen ontwikkelen zich door te participeren. Interesse in of betrokkenheid bij politieke processen is een voorwaarde om zeggenschap te kunnen hebben in politieke besluitvorming. Vertrouwen in de politiek en instituties spelen een belangrijke rol bij politieke participatie.

DOELEN

- Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hem of haar en de samenleving haar toekomst aangaat
- De burger heeft de (morele) plicht om gebruik te maken van de zeggenschap in politieke besluitvorming
- Alle burgers hebben vrijelijk toegang tot de informatie die zij nodig hebben om als burger te kunnen functioneren

HOE METEN WE DIT

- Opkomst landelijke verkiezingen
- Opkomst gemeenteraadsverkiezingen
- Politiek actief
- Politiek vertrouwen

TOP 10

Rozendaal	66.7
Utrecht	66.3
Renswoude	64.6
Waterland	64.6
Woudenberg	63.8
Haren	63.4
Landsmeer	63.1
Edam-Volendam	63.0
Beemster	62.7
Schiermonnikoog	62.4

Economische participatie

Het hebben van werk vormt een van de belangrijkste ordende principes in onze Westerse samenleving. Het biedt inkomen, draagt bij aan de behoefte om zich te verrijken en biedt toegang tot sociale netwerken.

DOELEN

- Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden
- Er is armoede noch uitsluiting

HOE METEN WE DIT

- Langdurige werkloosheid
- Arme huishoudens
- Bijstand
- Vermogen huishoudens

TOP 10

Rozendaal	74.7
Haaren	73.3
Hilvarenbeek	72.4
Scherpenzeel	72.0
Staphorst	71.7
Zederik	71.7
Bergeijk	71.2
Eersel	71.0
Giessenlanden	70.9
Heeze-Leende	70.9

Kunst en cultuur

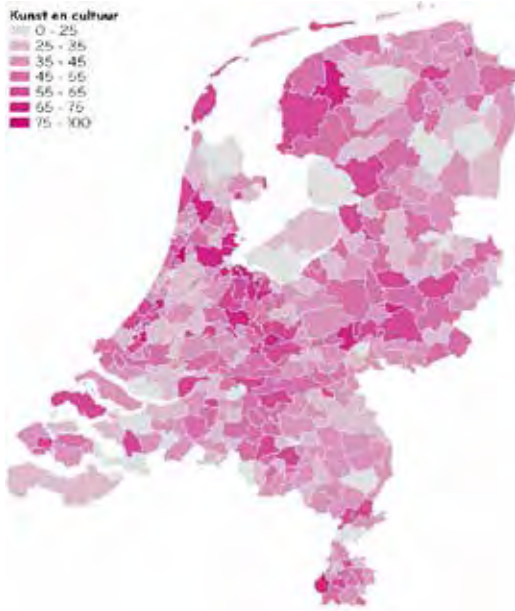
Kunst en cultuur zijn dragers of uitingen van bestaande normen en waarden binnen de samenleving. Voorwaarden zijn het beschermen, bewaren en opnieuw inbedden van de in tijd en ruimte vastgestelde culturele uitingen. Aanbod van kunst en cultuur heeft een positieve werking op de lokale gemeenschap en kan daarnaast een aantrekkingskracht zijn voor mensen buiten de gemeenten.

DOELEN

- Het culturele aanbod is voldoende groot, evenals de diversiteit
- Iedereen kan actief of passief deelnemen aan culturele uitingen of activiteiten
- Het culturele erfgoed wordt beschermd en versterkt

HOE METEN WE DIT

- Afstand podiumkunsten
- Afstand musea
- Culturele werkgelegenheid
- Beschermde stads- en dorpsgezichten
- Rijksmonumenten
- Gemeentemonumenten

TOP 10

Haarlem	76.0
Delft	71.7
Leiden	71.6
Laren (NH.)	71.1
Weesp	71.0
Utrecht	69.4
Amsterdam	69.4
Baarn	69.3
Waterland	67.9
Maastricht	67.9

Gezondheid

De bevolking moet zowel lichamelijk als geestelijk gezond zijn in een duurzame samenleving. De verantwoordelijkheid ligt deels bij de overheid (aanbod van zorgvoorzieningen) en deels bij de individuele burgers die verantwoordelijk zijn voor een gezonde leefstijl. Zowel de 'harde' (percentage zieken) als de 'zachte' kant (gezondheidsbeleving) is van belang.

DOELEN

- De bevolking is lichamelijk en geestelijk gezond
- De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg
- Iedereen neemt verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl
- De bevolking voelt zich gezond

HOE METEN WE DIT

- Chronisch ziekten
- Levensverwachting
- Beoordeling eigen gezondheid
- Medicijngebruik
- Afstand ziekenhuis
- Afstand huisarts
- Riskant gedrag
- Onvoldoende bewegen
- Verwarde personen

TOP 10

Rozendaal	75.7
Bunnik	71.0
Midden-Delfland	70.8
Wassenaar	69.9
Uitgeest	69.8
Lansingerland	69.8
Oegstgeest	69.6
Langedijk	69.6
Montfoort	68.6
Houten	68.4

Veiligheid

Zowel de individuele burger als de samenleving heeft een bepaalde mate van veiligheid nodig om te kunnen functioneren. Binnen de voorraad veiligheid is een onderscheid gemaakt tussen geobjectiveerde veiligheid in termen van risico's om ergens slachtoffer van te worden en de subjectieve beleving van veiligheid: het veiligheidsgevoel.

DOELEN

- De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar
- Iedereen voelt zich veilig in de gemeente

HOE METEN WE DIT

- Gewelddelicten
- Vermogensdelicten
- Vandalisme
- Kindermishandeling
- Onveiligheidsgevoel
- Jeugdcriminaliteit
- Verkeersonveiligheid

Veiligheid
0 - 25
25 - 35
35 - 45
45 - 55
55 - 65
65 - 75
75 - 100

TOP 10

Dalfsen	79.7
Tubbergen	79.1
Mill en Sint Hubert	78.1
Sint Anthonis	76.6
Woudrichem	75.1
Zwartewaterland	74.8
Ferwerderadiel	74.2
Molenwaard	73.4
Aalten	73.3
Dinkelland	73.1

Onderwijs

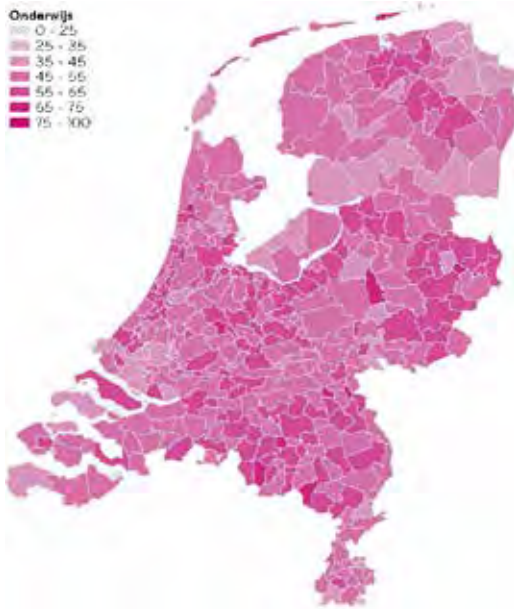
Onderwijs is van groot belang voor de ontwikkeling van onze (kennis)samenleving en is gericht op het overbrengen van kennis, vaardigheden en houding. Onderwijs heeft drie hoofdfuncties: kwalificatie, selectie en allocatie en socialisatie. Onderwijs moet continu in ontwikkeling zijn. Voor de jeugd is het van belang dat er voldoende mogelijkheden voor goed onderwijs in de gemeente en regio aanwezig zijn.

DOELEN

- Het onderwijs sluit aan op de maatschappelijke behoefte
- Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten
- Iedereen heeft de plicht er voor zorg te dragen dat zijn of haar competenties (blijven) aansluiten op maatschappelijke behoeften
- Het onderwijs is van hoge kwaliteit

HOE METEN WE DIT

- Afstand tot basisschool
- Afstand tot voortgezet onderwijs
- Opleidingsniveau bevolking
- Jeugdwerkloosheid
- Voortijdig schoolverlaters
- Onvertraagd naar diploma
- Eindexamencijfer

TOP 10

Schiermonnikoog	75.0
Heiloo	69.0
Borne	68.2
Montfoort	67.2
Oegstgeest	66.5
Grave	66.5
Best	66.1
Mook en Middelaar	65.7
Bladel	65.6
Voorst	65.2

Woonomgeving

Binnen deze voorraad is de aandacht gericht op de beschikbaarheid en de kwaliteit van woningen, de aanwezigheid van publieke en dagelijkse voorzieningen en de tevredenheid met de eigen woonomgeving. Daarnaast kijken we naar het migratiesaldo.

DOELEN

- Iedereen heeft toegang tot een betaalbare woning van goede kwaliteit
- Publieke en dagelijkse voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk voor iedereen
- Iedereen is tevreden met de woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond

HOE METEN WE DIT

- Tevredenheid woning
- Tevredenheid winkels
- Tevredenheid woonomgeving
- Leegstand woningen
- Nieuwbouw woningen
- Migratiesaldo
- Afstand dagelijkse voorzieningen

TOP 10

Hendrik-Ido-Ambacht	74.4
Rozendaal	71.7
Woudenberg	71.2
Leerdam	70.3
Leusden	69.8
Landsmeer	69.7
Valkenswaard	69.6
Hardinxveld-Giessendam	69.4
Best	69.3
Oosterhout	69.1

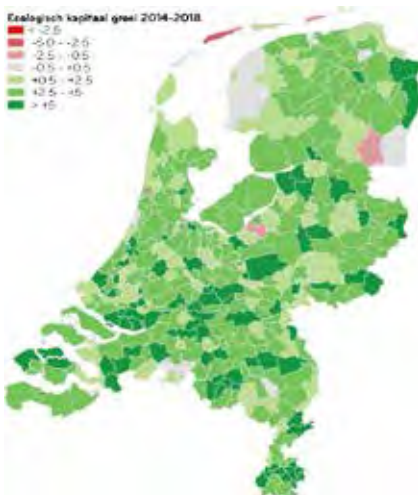
2 Ecologisch Kapitaal

Voor het ecologisch kapitaal kijken we naar ecosystemen binnen de gemeente. Deze dienen over voldoende veerkracht te beschikken om natuurlijke en menselijke verstoringen op te kunnen vangen zonder dat dit leidt tot onherstelbare schade aan een van de vier eco-systeemfuncties: de productiefunctie, draagkrachtfunctie, informatiefunctie en regulatiefunctie. Een ecosysteembenadering waarbij de kwantiteit en kwaliteit van de voor mens en natuur belangrijke functies centraal staat.

Voorraden Ecologisch kapitaal

- Bodem
- Water
- Lucht
- Hinder en calamiteiten
- Natuur en landschap
- Energie
- Afval en grondstoffen

De totaalscores voor het ecologisch kapitaal laten een wisselend beeld zien. In veel gebieden gaat het al aardig goed, maar vooral in de Randstad is er nog een grote inhaalslag te maken. Dit geldt ook voor de grote industriegebieden zoals Moerdijk, Zeeuws-Vlaanderen en Midden-Limburg. Ook het ecologisch kapitaal laat een positieve ontwikkeling zien in de periode 2014-2018. Zeker in het zuiden van het land is de positieve trend goed zichtbaar. Toch zijn er aandachtspunten. In het noordwesten van Friesland, inclusief de eilanden, staat het ecologisch kapitaal onder druk.

Bodem

De kwaliteit van de bodem heeft betrekking op de bovenste grondlaag waarin menselijke en biologische processen plaatsvinden. Door veranderingen in de structuur en verontreinigingen van deze grondlaag kunnen deze processen verstoord raken. Een te veel aan bepaalde stoffen leidt tot onder andere vermisting, verzuring en de verspreiding van milieugevaarlijke stoffen zoals zware metalen en bestrijdingsmiddelen.

DOELEN

- De bodem is schoon
- De natuurlijke functie van de bodem blijft in stand

HOE METEN WE DIT

- Ecologische spoedlocaties
- Humane spoedlocaties
- Verspreiding spoedlocaties
- Stikstof depositie
- Verhard oppervlakte

TOP 10

Vlieland	90.9
Terschelling	89.6
Schiermonnikoog	89.3
Ameland	87.8
Noord-Beveland	87.6
Texel	87.0
De Marne	86.6
Sluis	86.5
Korendijk	86.4
Gulpen-Wittem	85.6

Water

Schoon water is belangrijk voor het in stand houden van leven. Zowel de mens als de natuur maken gebruik van oppervlakte en grondwater. In de praktijk van gemeenten kijken we vooral naar de kwaliteit van oppervlaktewater. Deze kwaliteit wordt beïnvloed door het voorkomen van verontreinigende stoffen. Daarnaast wordt gekeken naar het voorkomen van natuurlijk leven in het oppervlaktewater.

DOELEN

- Het oppervlakte water is schoon
- Het grondwater is schoon

HOE METEN WE DIT

- Kwaliteit waterflora
- Kwaliteit visstand
- Kwaliteit macrofauna
- Fysisch-chemische kwaliteit
- Prioritaire stoffen
- Overige stoffen
- Emissies fosfor
- Emissies stikstof

TOP 10

Rozendaal	89.5
Apeldoorn	84.9
Rucphen	83.3
Landgraaf	82.8
Staphorst	82.6
Berkelland	82.6
Doetinchem	81.7
Bergeijk	80.8
Marum	80.1
Barneveld	79.7

Lucht

De kwaliteit van lucht heeft invloed op de gezondheid van mensen en de ontwikkeling van de natuur. De luchtkwaliteit wordt beïnvloed door emissies die vrijkomen bij vrijwel alle menselijke activiteiten. Belangrijke emissiebronnen zijn industrie, verkeer en landbouw. Schade aan de gezondheid ontstaat door zowel kortdurende blootstelling aan hoge concentraties van vervuilende stoffen als door langdurige blootstelling aan relatief lage concentraties.

DOELEN

- De lucht is schoon

HOE METEN WE DIT

- Emissie fijnstof
- Emissie koolstofdioxide
- Emissie stikstofoxiden
- Emissie NMVOS
- Concentratie fijnstof
- Concentratie stikstofoxiden
- Concentratie ozon

TOP 10

Purmerend	73.0
Zandvoort	72.9
Stede Broec	72.7
Voorschoten	71.3
Hoorn	71.1
Heemstede	70.3
Vaals	70.0
Westervoort	70.0
Lisse	70.0
Huizen	69.7

Hinder en calamiteiten

De voorraad hinder en calamiteiten gaat vooral over de vraag of de burger in zijn/haar dagelijks functioneren overlast ondervindt in de vorm van geur, licht, geluid of externe risico's. Daarbij kijken we zowel naar de meetbare als naar de ervaren overlast. Risico's worden gevormd doordat mensen slachtoffer kunnen worden van een (natuur)ramp. Overlast en risico's kunnen leiden tot fysieke of psychische gezondheidsklachten.

DOELEN

- De kans dat er slachtoffers vallen bij een calamiteit is minimaal
- Er is geen door de mens veroorzaakte overlast in de vorm van geur, licht en geluid

HOE METEN WE DIT

- Geluidbelasting
- Lichtbelasting
- Overlast stank, stof of vuil
- Geluidhinder
- Hittestress
- Aardbevingen
- Wateroverlast
- Overstromingen
- Risico bedrijven

TOP 10

Schiermonnikoog	94.3
Ameland	91.8
Vlieland	86.9
Texel	86.9
Noord-Beveland	85.7
Terschelling	85.4
De Wolden	84.3
Hulst	83.0
De Marne	82.9
Ooststellingwerf	82.1

Natuur en landschap

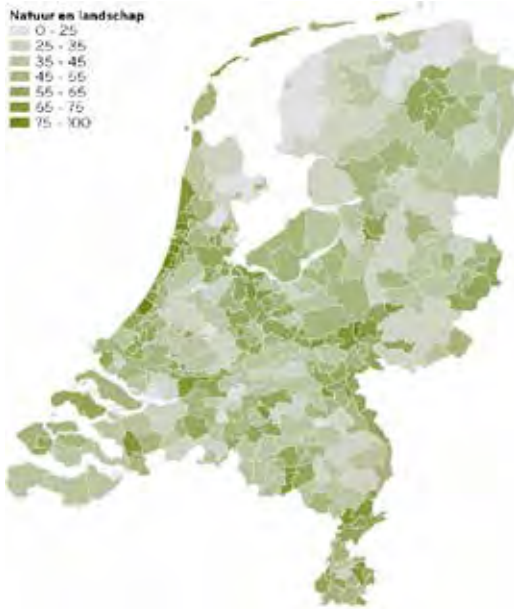
In de voorraad natuur en landschap staat het behoud van de natuurlijke biodiversiteit en de recreatieve functie voor de mens centraal. Daarbij wordt gekeken naar de kwantiteit, kwaliteit en bereikbaarheid van de natuur.

DOELEN

- De natuurlijke biodiversiteit moet worden behouden
- De natuur moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt
- De natuur is bereikbaar

HOE METEN WE DIT

- Bos en natuurlijk terrein
- Afstand openbaar groen
- Afstand recreatief binnenwater
- Rode lijst soorten
- Soortenrijkdom

TOP 10

Zandvoort	82.1
Wassenaar	78.9
Bloemendaal	78.4
Vlieland	78.1
Rozendaal	77.5
Huizen	77.4
Heemskerk	76.1
Castricum	73.9
Roermond	73.5
Arnhem	72.8

Energie

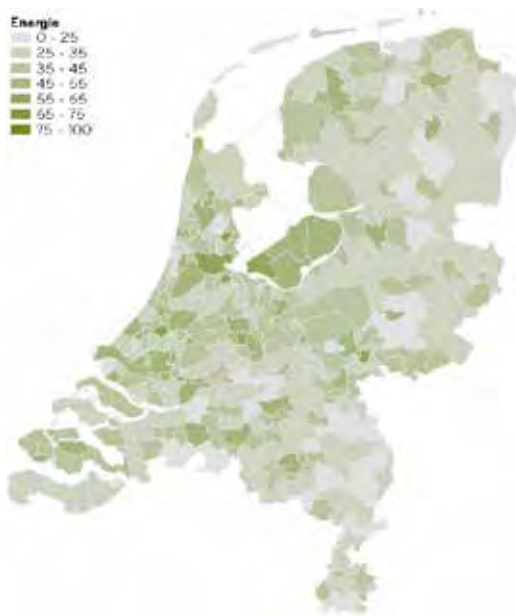
Energie is van belang voor het functioneren van onze samenleving. Het energiesysteem is aan het veranderen als gevolg van zorgen rondom klimaatverandering en de beschikbaarheid van fossiele brandstoffen. Dit geeft noodzaak om zuiniger om te gaan met energie en te zoeken naar alternatieve en hernieuwbare bronnen van energie.

DOELEN

- Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit
- Alle geconsumeerde energie is duurzaam opgewekt
- Investerings van bedrijven zijn gericht op het verminderen van het gebruik van niet-hernieuwbare grond- en hulpstoffen

HOE METEN WE DIT

- Gasverbruik huishoudens
- Elektriciteitsverbruik huishoudens
- Gasverbruik bedrijven
- Elektriciteitsverbruik bedrijven
- Zonnepanelen
- Windenergie
- Energielabel woningen

TOP 10

Nieuwegein	62.1
Almere	59.5
Amsterdam	58.3
Duiven	57.8
Purmerend	57.4
Capelle aan den IJssel	57.1
Zoetermeer	55.7
Culemborg	54.0
Utrecht	53.9
Nijmegen	53.3

Afval en grondstoffen

De hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner is verviervoudigd sinds 1950. Deze berg afval moet op één of andere manier verwerkt worden. Het nuttig toepassen van afvalstoffen spaart grondstoffen én energie uit. Hierdoor vermindert onder meer de uitstoot van CO₂. Ook hoeft er minder afval te worden verbrand of gestort. Dat leidt weer tot minder nadelige milieueffecten.

DOELEN

- Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving

HOE METEN WE DIT

- Totaal huishoudelijk afval
- Huishoudelijk restafval
- PMD
- Verpakkingsglas
- Oud papier en karton
- GFT afval

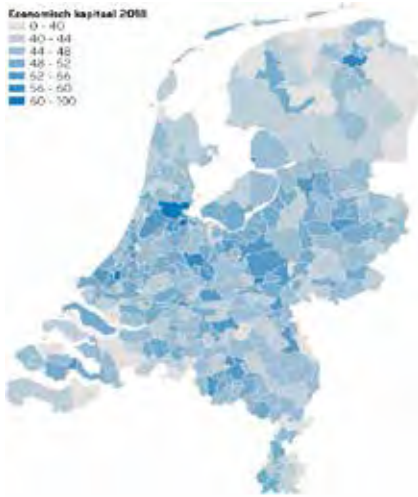
TOP 10

Druten	70.4
Oost Gelre	69.5
Reusel-De Mierden	69.1
Heumen	69.0
Zwartewaterland	67.8
Steenwijkerland	67.6
Bronckhorst	67.5
Dalfsen	67.0
Eersel	66.8
Winterswijk	65.9

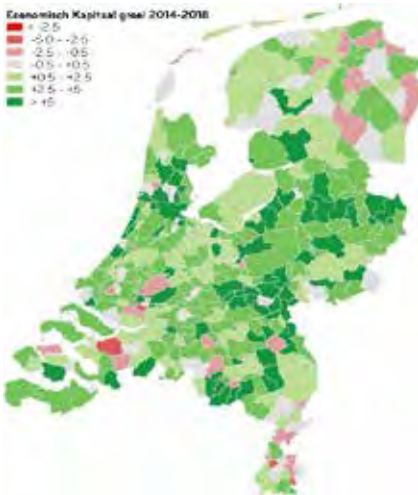
3 Economisch Kapitaal

Binnen het economisch kapitaal staat het functioneren van de lokale en regionale economie centraal. Hierbij is de focus gericht op behoud en versterking van het vermogen van een gemeente/regio om voldoende inkomen te genereren. Vanuit lokaal en regionaal economisch perspectief wordt het concurrerend vermogen van een gemeente/regio in belangrijke mate bepaald door het samenspel van de economische structuur en het lokale en regionale vestigingsklimaat.

Voorraden Economisch kapitaal

- Arbeid
- Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
- Concurrentievermogen
- Kennis
- Infrastructuur en bereikbaarheid

De resultaten van het economisch kapitaal linksboven laten zien dat de steden de grootste economische motoren zijn van ons land. Steden als Amsterdam, Delft, Utrecht en Groningen springen direct in het oog. Wanneer we kijken naar de ontwikkelingen over de periode 2014-2018, zien we grote verschillen optreden. Vooral de regio's Zwolle, Arnhem/Nijmegen en Amsterdam lijken flink te profiteren van de economische groei. Aan de andere kant is te zien dat de regio Zuid- en Midden-Limburg en het ommeland in Groningen het onlangs de economisch voorspoed moeilijk hebben. De ongelijkheid tussen gemeenten neemt toe.

Arbeid

Arbeid refereert aan het vermogen van de mens om een bijdrage te leveren aan het productieproces van goederen en diensten. De kwaliteit (kennis, ervaring, creativiteit) en de (kwantitatieve) beschikbaarheid van mensen die kunnen en willen werken is dan ook een cruciale economische factor.

DOELEN

- De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief
- Werk is gezond: langdurig ziekteverzuim en uitstroom t.g.v. arbeidsongeschiktheid worden voorkomen
- Het arbeidspotentieel van de totale potentiële beroepsbevolking wordt benut

HOE METEN WE DIT

- Werkloosheid
- Werkgelegenheid
- Benutting arbeidspotentieel
- Arbeidsongeschiktheid
- Ontgroening en vergrijzing
- Werkeloosheid

TOP 10

Renswoude	70.9
Barneveld	70.0
Urk	69.2
Utrecht	67.9
Zwolle	67.1
Staphorst	66.7
Zwartewaterland	65.9
Bunschoten	65.7
Scherpenzeel	65.2
Rijssen-Holtten	64.6

Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden

De beschikbaarheid, segmentatie en kwaliteit van bedrijventerreinen en de beschikbaarheid en kwaliteit van bedrijfsruimten en kantoorgebouwen. Bedrijventerreinen worden meegenomen als kapitaalgoed, ze fungeren immers niet als een directe input in het productieproces, maar als randvoorwaarde voor het goed functioneren van de regionale economie.

DOELEN

- De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: er is sprake van zuinig ruimtegebruik
- Er is voldoende ruimte (terreinen, bedrijfspanden) beschikbaar voor bedrijvigheid

HOE METEN WE DIT

- Voorraad bedrijventerreinen
- Netto-bruto verhouding bedrijventerreinen
- Verouderd bedrijventerrein
- Leegstand winkelruimte
- Leegstand kantoorruimte
- Werklocaties

TOP 10

Nunspeet	80.9
Vlieland	80.6
Oldebroek	80.6
Ommen	78.7
Elburg	77.2
Wierden	76.2
West Maas en Waal	74.3
Schiermonnikoog	74.3
Bladel	73.4
Buren	73.3

Concurrentievermogen

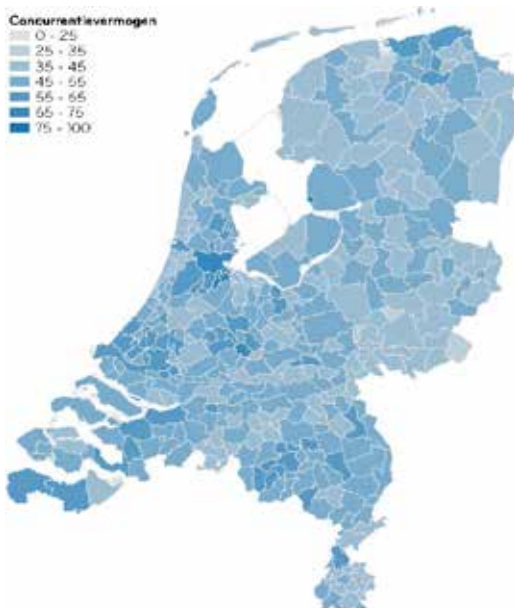
De kracht van een lokale en regionale economie wordt in belangrijke mate bepaald door de in die gemeente/regio aanwezige bedrijvigheid. De samenstelling moet zodanig zijn dat deze economische groei kan genereren, maar ook conjuncturele schokken kan opvangen. Daarnaast moet er sprake zijn van voldoende dynamiek en vernieuwing.

DOELEN

- De economische structuur wordt permanent versterkt en vernieuwd door de komst van startende ondernemingen en zich nieuw in de gemeente vestigende ondernemingen
- De lokale economie is concurrerend
- Voor het instandhouden en versterken van het productieve vermogen van de economie is het nodig dat het bedrijfsleven voldoende investeert

HOE METEN WE DIT

- BRP per hoofd
- Aandeel starters
- Opheffingen
- Investeringen bedrijven
- Aandeel topsectoren
- Snelgroeibedrijven

TOP 10

Vianen	70.6
Amsterdam	69.5
Ouder-Amstel	67.9
Diemen	65.4
Urk	65.2
Haarlemmermeer	64.6
Utrecht	62.9
Veldhoven	62.8
Oostzaan	62.6
Delft	61.9

Infrastructuur en bereikbaarheid

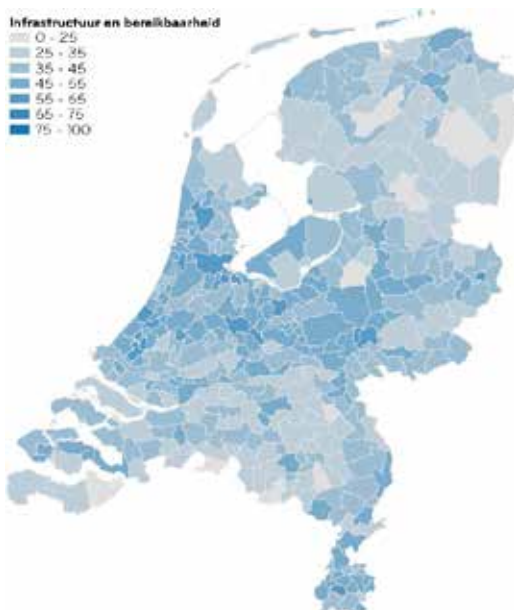
In onze 'hoog mobiele' samenleving speelt bereikbaarheid en de daarbij behorende infrastructuur in al zijn verschijningsvormen een steeds crucialere rol. Dat geldt niet alleen voor het economisch functioneren van onze samenleving, maar evenzogoed voor het sociaal functioneren.

DOELEN

- Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT

HOE METEN WE DIT

- Ontsluiting treinstations
- Ontsluiting hoofdwegen
- Afstand bushalte
- Laadpalen
- Schone voertuigen

TOP 10

Diemen	63.6
Rozendaal	63.3
Delft	61.8
Waddinxveen	60.4
Bunnik	58.1
Rijswijk (ZH.)	57.4
Alkmaar	57.2
Amsterdam	57.0
Leidschendam-Voorburg	57.0
Amersfoort	56.5

Kennis

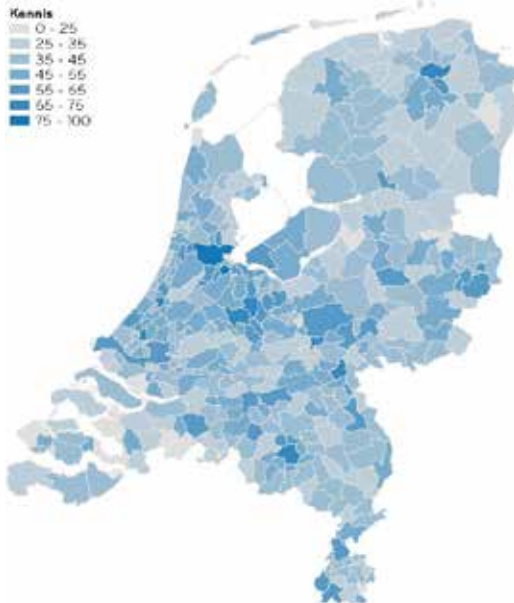
Bij de voorraad kennis gaat het primair om de kennis die gebruikt wordt in het productieproces. Onderscheid tussen kennis die arbeidskrachten bezitten (human capital), en kennis die opgesloten zit in kapitaalgoederen. Voor het op peil houden van het kennisniveau van bedrijven en beroepsbevolking is een goede kennisinfrastructuur noodzakelijk.

DOELEN

- De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid
- Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van werknemers en werkgevers van en in bedrijven en organisaties als geheel, wordt voortdurend versterkt

HOE METEN WE DIT

- Aandeel hoogopgeleiden
- Capaciteit WO/HBO
- Aandeel kenniswerkers
- Creatieve industrie
- High- en mediumtech werkgelegenheid

TOP 10

Amsterdam	75.9
Utrecht	74.5
Leiden	74.2
Delft	72.8
Nijmegen	71.8
Wageningen	70.4
Groningen	69.5
Eindhoven	68.8
De Bilt	68.3
Soest	64.8

**Uw gemeente in perspectief:
verdieping en vergelijking**

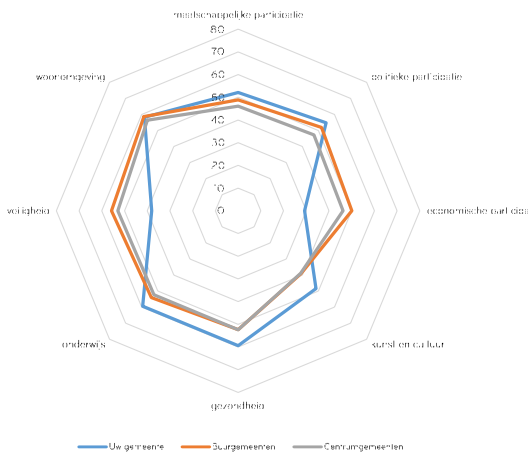

In de voorliggende brochure ligt de nadruk vooral op het schetsen van de ontwikkelingen op het niveau van de drie kapitalen en de voorraden waaruit de kapitalen zijn opgebouwd. Daarnaast is met behulp van kaartmateriaal inzichtelijk gemaakt hoe groot de verschillen in duurzame ontwikkeling zijn in Nederland.

De achterliggende data van deze monitor biedt echter meer mogelijkheden. De wijze waarop deze monitor is geconstrueerd biedt de mogelijkheid om voor iedere gemeente een zeer gedetailleerd duurzaamheidspportret op te stellen en om te kijken hoe de prestaties zich in de tijd ontwikkelen. Liggen we nog op koers of geven de resultaten aanleiding voor actie of bijstelling van het beleid? Daarnaast biedt het de mogelijkheid om gemeentelijke prestaties te vergelijken met de prestaties van andere gemeenten. Dat kunnen bijvoorbeeld buurgemeenten zijn met wie regionaal samengewerkt wordt, of gemeenten van een vergelijkbare grootte qua bevolkingssomvang. Daarnaast zijn ook vergelijkingen mogelijk met gemeenten met eenzelfde geschiedenis (bijv. oude industriegemeenten) of met eenzelfde problematiek (bijv. krimpgemeenten).

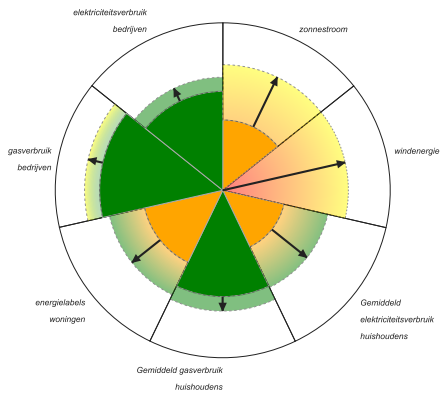
In nevenstaande taartdiagram wordt als illustratie voor de verdiepingmogelijkheden de indicatorscores voor de voorraad woonomgeving van een willekeurige gemeente getoond. De kleurcodes geven de boodschap per indicator aan: rood is niet goed, oranje twijfelachtig, groen goed en goud/geel uitstekend. De pijlen geven aan hoe deze prestatie-indicatoren zich in de tijd ontwikkelen (pijl naar buiten positief, naar binnen negatief).

Het spiderdiagram illustreert de resultaten van een vergelijkende analyse. Deze laat aan de ene kant zien in hoeverre het ontwikkelpad van de gemeente afwijkt (of juist niet) van haar "peers". Dit kan bijvoorbeeld aanleiding zijn om een vergelijkbare gemeente die het "beter" doet op te zoeken om te leren van hun aanpak.

De relatie tussen beleid en cijfers

Vrijwel iedere gemeente heeft beleid geformuleerd met betrekking tot duurzame ontwikkeling. Bij het opstellen van dergelijk beleid, willen gemeenten graag weten of hun beleid ook daadwerkelijk een positieve invloed zal hebben. De invloed van beleid kan direct of indirect van aard zijn. Een invloed is direct, wanneer het gevoerde beleid zich rechtstreeks doorvertaalt in de indicatorscore. Een voorbeeld hiervan is als er actief beleid wordt gevoerd op het besparen van energie in de eigen gemeentegebouwen of wanneer de gemeente besluit alle daken van gemeentegebouwen te voorzien van zonnepanelen. Een invloed is indirect wanneer gevoerd beleid via via een uitwerking kan hebben op indicatorscores. Bijvoorbeeld door het geven van voorlichting over gezonde voeding.

We hebben in de afgelopen jaren de nodige kennis en expertise opgebouwd in het doorrekenen van beleidsmaatregelen, en in hoe deze doorwerken in de duurzaamheidsscores van een gemeente. Op die manier kan de verwachte toekomstige duurzame ontwikkeling van een gemeente in kaart worden gebracht. Daarnaast kunnen verschillende opties aan beleidsmaatregelen met elkaar vergeleken worden voor wat betreft hun impact. Nevenstaande taartdiagram is een illustratie van zo'n doorrekening.

Ontdek meer over uw gemeente

Door de QR-code te scannen, kunt u meer informatie aanvragen over een gemeente naar uw keuze. Wij gaan graag met u in gesprek om te verkennen in hoeverre deze monitor ook voor uw gemeente interessant is, en op welke manier deze ingezet kan worden om duurzaamheidsdoelstellingen te behalen.

**Duurzaamheidscore van
alle 380 gemeenten**

Duurzaamheidscore van alle 380 gemeenten

Gemeente	TOTAALSCORE				SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	
Aa en Hunze	50.0	157	▲ 26	50.4	217	56.2	49	43.4	271	
Aalburg	50.4	140	▼ 14	54.9	102	51.6	157	44.8	230	
Aalsmeer	48.4	236	▲ 22	55.0	100	42.0	371	48.3	115	
Aalten	52.1	75	▲ 3	55.7	76	56.3	43	44.3	241	
Achtkarspelen	45.5	332	▼ 20	47.1	299	49.3	226	40.0	342	
Alblasserdam	45.0	344	▼ 16	46.9	302	42.4	364	45.7	196	
Albrandswaard	45.9	322	▼ 12	47.1	299	47.1	285	43.3	276	
Alkmaar	48.3	242	▲ 5	49.3	250	47.6	269	48.0	126	
Almelo	43.3	365	▲ 8	40.8	362	43.5	351	45.6	197	
Almere	48.4	236	▲ 4	39.8	370	56.2	49	49.1	95	
Alphen aan den Rijn	45.7	325	▲ 3	49.6	240	42.2	366	45.2	213	
Alphen-Chaam	47.5	272	▼ 25	55.3	89	46.2	319	41.0	329	
Ameland	54.8	7	▲ 7	58.8	19	59.4	11	46.3	176	
Amersfoort	49.6	179	▼ 25	48.9	260	47.6	269	52.3	32	
Amstelveen	51.5	92	▼ 2	54.1	119	47.5	272	53.0	26	
Amsterdam	50.6	128	▲ 1	47.3	294	42.4	364	62.1	1	
Apeldoorn	50.7	119	▲ 13	48.7	267	55.7	58	47.7	134	
Appingedam	45.4	334	▲ 11	43.8	340	47.8	264	44.7	232	
Arnhem	49.1	208	▼ 6	46.4	306	46.6	302	54.4	17	
Assen	48.5	230	▲ 33	48.9	260	54.3	95	42.3	303	
Asten	45.3	337	▼ 18	51.4	183	42.6	359	41.9	314	
Baarle-Nassau	45.1	343	▲ 2	48.1	278	48.1	259	39.2	353	
Baarn	52.4	62	▲ 3	57.0	42	56.4	41	43.9	257	
Barendrecht	47.0	281	▲ 7	48.6	269	45.3	336	47.2	151	
Barneveld	53.2	37	▲ 5	54.6	108	49.4	221	55.6	8	
Bedum	50.9	109	▲ 13	54.9	102	49.1	233	48.8	104	
Beek (L.)	45.9	322	▼ 16	44.8	330	46.5	309	46.4	172	
Beemster	49.0	211	▲ 2	56.7	51	44.4	344	46.0	188	
Beesel	48.8	219	▼ 36	51.6	175	53.4	118	41.5	321	
Berg en Dal	50.7	119	▼ 8	50.4	217	56.3	43	45.5	201	
Bergeijk	52.5	60	▼ 3	54.4	111	56.9	39	46.1	184	
Bergen (L.)	47.8	264	▼ 51	48.9	260	55.0	78	39.5	349	
Bergen (NH.)	51.1	102	▲ 9	57.8	33	53.3	120	42.1	308	
Bergen op Zoom	46.2	313	▲ 22	44.0	339	50.4	186	44.3	241	
Berkelland	51.2	99	▼ 21	55.5	82	53.9	109	44.3	241	
Bernheze	48.6	226	▼ 66	56.1	67	49.8	207	39.9	345	
Best	51.4	94	▲ 11	52.2	164	47.5	272	54.4	17	

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Beuningen	47.0	281	▼ 18	51.8	168	45.6	331	43.5	266
Beverwijk	43.0	369	▼ 7	45.6	320	42.0	371	41.5	321
Binnenmaas	48.4	236	▲ 11	51.0	199	46.3	315	48.1	121
Bladel	54.1	16	▼ 6	53.1	143	55.2	75	54.2	19
Blaricum	52.2	70	▼ 15	57.5	35	54.2	97	44.9	227
Bloemendaal	55.1	5	▲ 2	60.4	5	60.0	7	44.9	227
Bodegraven-Reeuwijk	49.3	198	▲ 30	52.9	146	45.9	325	49.1	95
Boekel	50.4	140	▼ 47	56.0	71	49.9	201	45.1	216
Borger-Odoorn	46.4	308	▲ 15	43.1	348	56.0	52	40.1	339
Borne	49.6	179	▼ 19	57.5	35	46.3	315	45.1	216
Borsele	49.7	176	▼ 4	54.2	115	46.8	294	48.1	121
Boxmeer	52.6	55	▲ 5	55.2	92	48.9	239	53.8	22
Boxtel	49.9	165	▲ 30	52.3	161	52.1	145	45.2	213
Breda	49.4	194	▼ 22	47.0	301	49.8	207	51.6	40
Brielle	46.2	313	▼ 1	48.8	266	40.5	374	49.1	95
Bronckhorst	50.7	119	▼ 29	57.0	42	54.9	79	40.3	338
Brummen	52.2	70	▲ 27	52.0	166	54.8	83	49.9	72
Brunssum	44.2	356	▼ 11	38.5	373	57.8	23	36.2	375
Bunnik	55.4	3	▲ 4	61.8	3	51.6	157	52.8	28
Bunschoten	50.6	128	▲ 44	57.4	38	45.4	335	49.0	100
Buren	51.8	81	▲ 16	52.5	157	55.5	64	47.4	149
Capelle aan den IJssel	44.1	358	▼ 1	38.9	372	46.5	309	46.8	164
Castricum	53.6	27	▼ 6	58.5	24	54.8	83	47.6	139
Coevorden	43.7	362	▼ 31	43.7	341	45.2	338	42.1	308
Cranendonck	49.0	211	▲ 23	51.6	175	50.3	188	45.0	220
Cromstrijen	49.9	165	▲ 22	50.6	209	51.4	163	47.7	134
Cuijk	47.0	281	▲ 11	49.0	258	47.0	288	44.9	227
Culemborg	50.9	109	▲ 23	50.9	202	56.3	43	45.4	206
Dalfsen	54.6	10	▲ 4	58.2	29	57.4	30	48.2	119
Dantumadiel	47.6	268	▼ 34	47.9	282	54.9	79	40.1	339
De Bilt	52.3	66	▼ 6	55.1	95	52.0	150	49.9	72
De Fryske Marren	48.4	236	▲ 11	52.8	148	50.6	180	41.8	318
De Marne	46.9	288	▲ 31	48.1	278	53.7	112	38.9	361
De Ronde Venen	50.0	157	▲ 8	55.5	82	43.7	350	50.8	55
De Wolden	50.0	157	▼ 60	54.1	119	55.4	70	40.6	336
Delft	52.3	66	▲ 10	51.4	183	45.0	339	60.3	2
Delfzijl	41.5	377	▼ 6	36.7	378	44.6	342	43.2	280

Duurzaamheidscore van alle 380 gemeenten

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Den Helder	42.2	374	▼ 1	40.6	366	47.4	275	38.5	365
Deurne	48.9	215	▲ 40	52.7	150	49.6	213	44.4	237
Deventer	49.8	169	15	48.5	273	52.3	143	48.7	107
Diemen	50.5	136	▲ 29	46.6	303	48.4	251	56.6	6
Dinkelland	53.6	27	▲ 38	59.4	10	57.3	36	44.0	254
Doesburg	47.5	272	▼ 38	47.7	286	52.9	131	41.9	314
Doetinchem	49.6	179	▲ 76	46.4	306	54.1	101	48.1	121
Dongen	45.6	327	▲ 28	52.0	166	43.1	355	41.8	318
Dongeradeel	46.6	303	▼ 18	50.0	228	51.0	170	39.0	360
Dordrecht	46.2	313	▼ 11	42.8	351	47.4	275	48.3	115
Drechterland	50.1	154	▲ 23	54.2	115	51.0	170	45.0	220
Drimmelen	49.4	194	▲ 19	55.1	95	49.5	217	43.5	266
Dronten	49.5	188	▼ 1	47.4	293	57.1	37	44.2	251
Druten	47.7	267	▲ 6	53.0	144	48.7	243	41.4	323
Duiven	51.1	102	▲ 38	49.2	252	53.2	124	51.0	51
Echt-Susteren	47.6	268	▼ 34	44.5	335	53.4	118	44.8	230
Edam-Volendam	51.0	106	▼ 16	58.0	30	50.0	197	45.0	220
Ede	52.6	55	▲ 16	50.6	209	54.0	106	53.1	24
Eemnes	53.0	45	▼ 10	56.7	51	51.3	165	51.0	51
Eemsummond	45.4	334	▼ 7	43.4	344	45.8	328	46.9	159
Eersel	53.8	21	▲ 28	55.6	78	55.7	58	50.0	68
Eijsden-Margraten	52.9	46	▼ 15	52.7	150	55.5	64	50.5	59
Eindhoven	49.2	203	▲ 6	45.7	318	46.7	298	55.1	12
Elburg	53.8	21	▲ 5	55.6	78	55.2	75	50.6	58
Emmen	41.5	377	▲ 2	40.3	368	45.7	330	38.4	367
Enkhuizen	48.7	222	▼ 9	50.3	220	49.2	229	46.8	164
Enschede	46.0	321	▲ 16	42.6	352	50.4	186	45.2	213
Epe	49.7	176	▼ 44	51.4	183	54.2	97	43.5	266
Ermelo	52.8	50	▼ 1	54.2	115	54.0	106	50.1	67
Etten-Leur	49.0	211	▲ 11	47.8	285	48.6	246	50.5	59
Ferwerderadiel	48.5	230	▼ 28	50.7	205	53.2	124	41.7	320
Geertruidenberg	46.7	297	▲ 29	47.5	290	42.2	366	50.4	61
Geldermalsen	52.0	77	▲ 63	54.0	123	49.8	207	52.3	32
Geldrop-Mierlo	49.9	165	▲ 18	48.2	277	52.4	142	49.2	90
Gemert-Bakel	50.4	140	▲ 8	51.7	170	52.5	139	47.0	156
Gennep	49.2	203	▲ 82	49.7	237	52.1	145	45.8	194
Giessenlanden	50.5	136	▼ 22	54.0	123	48.2	256	49.2	90

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Gilze en Rijen	48.2	250	▲ 23	46.3	311	49.5	217	48.7	107
Goeree-Overflakkee	50.8	117	▲ 15	53.4	137	50.2	189	48.7	107
Goes	49.8	169	▲ 31	50.7	205	53.2	124	45.4	206
Goirle	48.3	242	▼ 82	51.7	170	54.1	101	39.2	353
Gooise Meren	50.1	154	▼ 22	56.5	58	48.1	259	45.6	197
Gorinchem	47.2	278	▲ 7	46.6	303	42.6	359	52.6	30
Gouda	47.8	264	▲ 48	49.1	256	46.4	312	48.1	121
Grave	53.8	21	▲ 21	57.5	35	60.6	4	43.4	271
Groningen (gemeente)	52.2	70	▼ 10	48.9	260	48.3	252	59.3	3
Grootevast	48.5	230	▼ 98	50.7	205	51.6	157	43.3	276
Gulpen-Wittem	49.9	165	▼ 11	49.2	252	58.3	18	42.3	303
Haaksbergen	51.0	106	▼ 19	55.2	92	54.4	93	43.3	276
Haaren	50.0	157	▼ 17	58.9	18	49.1	233	42.0	311
Haarlem	48.8	219	▼ 10	50.2	222	46.6	302	49.5	78
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	48.6	226	▲ 55	52.4	160	46.3	315	47.0	156
Haarlemmermeer	46.8	292	▲ 27	45.1	329	40.2	375	55.0	13
Halderberge	47.4	276	● 0	49.3	250	50.2	189	42.6	295
Hardenberg	49.8	169	▼ 21	53.5	132	50.1	193	45.8	194
Harderwijk	49.4	194	▼ 7	51.6	175	47.0	288	49.7	74
Hardinxveld-Giessendam	49.3	198	▼ 26	56.1	67	44.2	346	47.5	142
Haren	56.1	2	▼ 1	57.9	31	59.0	12	51.3	44
Harlingen	45.3	337	● 0	49.8	235	43.4	352	42.7	294
Hatterm	52.0	77	▼ 46	58.4	26	55.4	70	42.2	306
Heemskerk	47.2	278	▲ 14	50.2	222	51.2	166	40.1	339
Heemstede	49.7	176	▼ 66	56.5	58	53.7	112	38.7	363
Heerde	50.6	128	▲ 1	53.3	141	55.5	64	43.0	284
Heerenveen	49.5	188	▼ 1	47.6	288	52.1	145	48.8	104
Heerhugowaard	46.2	313	▼ 25	48.9	260	46.8	294	43.0	284
Heerlen	44.3	355	▲ 2	37.0	376	53.1	127	42.6	295
Heeze-Leende	54.6	10	▲ 9	55.2	92	59.0	12	49.7	74
Heiloo	52.1	75	▼ 10	59.4	10	52.6	136	44.3	241
Hellendoorn	51.6	90	▼ 3	54.9	102	50.5	182	49.5	78
Hellevoetsluis	44.8	348	▲ 21	45.3	327	44.9	340	44.3	241
Helmond	42.0	375	▲ 1	40.7	365	43.0	356	42.4	300
Hendrik-Ido-Ambacht	50.7	119	▼ 19	54.7	105	48.3	252	49.1	95
Hengelo (O.)	46.8	292	▲ 6	45.6	320	46.1	323	48.7	107

Duurzaamheidscore van alle 380 gemeenten

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Heumen	54.2	14	● 0	55.3	89	58.0	20	49.4	85
Heusden	51.7	85	▲ 69	53.8	126	49.9	201	51.3	44
Hillegom	48.2	250	▲ 13	50.9	202	49.4	221	44.3	241
Hilvarenbeek	52.6	55	▼ 26	57.4	38	54.2	97	46.3	176
Hilversum	50.0	157	▼ 28	50.5	214	52.1	145	47.5	142
Hof van Twente	51.9	80	▼ 2	57.4	38	49.1	233	49.2	90
Hollands Kroon	44.9	346	▲ 7	49.1	256	44.5	343	41.1	327
Hoogeveen	44.9	346	▼ 1	44.2	338	46.7	298	43.8	258
Hoorn	47.2	278	▲ 41	48.6	269	49.6	213	43.3	276
Horst aan de Maas	50.6	128	▼ 2	55.5	82	48.5	247	47.7	134
Houten	54.8	7	▲ 3	59.3	12	52.9	131	52.2	34
Huizen	48.1	256	▲ 7	51.4	183	53.3	120	39.6	348
Hulst	45.2	340	▲ 2	47.6	288	49.3	226	38.5	365
IJsselstein	49.6	179	▲ 8	54.7	105	47.3	278	46.7	169
Kaag en Braassem	47.0	281	▼ 5	53.5	132	42.9	357	44.5	236
Kampen	51.7	85	▲ 15	56.8	47	52.1	145	46.3	176
Kapelle	53.3	34	▼ 8	58.6	22	47.1	285	54.0	21
Katwijk	51.4	94	▼ 34	55.1	95	52.0	150	47.0	156
Kerkrade	43.3	365	▼ 25	36.9	377	53.5	117	39.4	351
Koggenland	50.5	136	▲ 83	54.1	119	49.7	212	47.7	134
Kollumerland en Nieuw- kruisland	47.6	268	▼ 21	49.6	240	56.3	43	36.9	373
Korendijk	48.9	215	▲ 32	51.3	189	56.1	51	39.2	353
Krimpen aan den IJssel	45.6	327	▲ 8	49.6	240	46.6	302	40.7	334
Krimpenerwaard	49.1	208	▼ 68	53.6	131	50.1	193	43.8	258
Laarbeek	49.3	198	▼ 58	55.0	100	49.4	221	43.5	266
Landerd	48.1	256	▼ 61	54.1	119	47.2	281	43.0	284
Landgraaf	46.9	288	▼ 33	43.0	350	59.5	10	38.2	368
Landsmeer	51.7	85	▲ 8	53.7	128	52.6	136	48.6	112
Langedijk	50.3	147	▲ 1	56.3	64	47.7	267	46.8	164
Lansingerland	48.3	242	● 0	51.0	199	42.9	357	51.0	51
Laren (NH.)	48.2	250	▼ 19	57.7	34	47.7	267	39.2	353
Leek	49.6	179	▲ 43	49.4	246	55.5	64	44.0	254
Leerdam	46.5	306	▲ 25	49.6	240	48.9	239	40.9	331
Leeuwarden	48.8	219	▲ 9	47.5	290	48.5	247	50.4	61
Leiden	51.1	102	▲ 12	51.6	175	46.2	319	55.4	9
Leiderdorp	46.8	292	▲ 10	52.5	157	48.3	252	39.5	349
Leidschendam-Voorburg	49.2	203	▼ 16	50.1	225	49.8	207	47.5	142

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Lelystad	44.5	352	▼ 2	35.9	379	53.9	109	43.6	263
Leudal	48.7	222	● 0	50.1	225	49.6	213	46.3	176
Leusden	53.8	21	▼ 2	57.9	31	57.4	30	46.1	184
Lingewaal	49.4	194	▲ 1	51.0	199	49.2	229	48.0	126
Lingewaard	50.3	147	▲ 13	53.5	132	51.9	153	45.5	201
Lisse	51.2	99	▲ 55	56.9	45	50.6	180	46.0	188
Lochem	52.4	62	▲ 9	56.2	66	55.9	55	45.1	216
Loon op Zand	48.0	260	▲ 3	47.9	282	51.7	154	44.3	241
Lopik	50.7	119	▲ 3	55.7	76	50.5	182	46.0	188
Loppersum	44.1	358	▼ 2	45.8	317	47.3	278	39.2	353
Losser	51.5	92	▲ 8	51.7	170	58.6	17	44.2	251
Maasdriel	46.7	297	▼ 3	50.6	209	46.4	312	43.1	283
Maassgouw	46.2	313	▼ 7	50.6	209	48.8	241	39.2	353
Maassluis	45.7	325	▲ 17	45.6	320	45.6	331	45.9	192
Maastricht	48.3	242	▼ 20	45.5	323	49.9	201	49.4	85
Marum	47.6	268	▼ 26	47.3	294	54.6	88	40.8	333
Medemblik	48.2	250	▲ 29	54.6	108	46.8	294	43.2	280
Meerssen	49.3	198	▼ 11	49.7	237	55.7	58	42.6	295
Meerijstad	49.2	203	▲ 16	55.3	89	47.1	285	45.1	216
Meppel	48.6	226	▲ 16	48.4	275	51.5	160	45.9	192
Middelburg (Z.)	49.8	169	▼ 15	51.4	183	51.2	166	46.9	159
Midden-Delfland	54.8	7	▼ 4	62.3	2	46.4	312	55.7	7
Midden-Drenthe	48.5	230	▼ 70	47.7	286	53.6	115	44.4	237
Midden-Groningen	43.7	362	▼ 2	41.7	356	50.2	189	39.3	352
Mill en Sint Hubert	50.6	128	▲ 4	58.5	24	50.5	182	43.0	284
Moerdijk	44.6	351	▼ 28	46.4	306	39.4	379	47.9	130
Molenwaard	52.3	66	▼ 11	58.6	22	46.9	291	51.3	44
Montferland	48.9	215	▼ 6	51.3	189	53.1	127	42.4	300
Montfoort	53.2	37	▼ 16	60.0	7	47.9	262	51.7	39
Mook en Middelaar	54.3	13	▲ 52	57.0	42	57.9	21	48.0	126
Neder-Betuwe	48.3	242	▲ 19	49.9	234	43.9	349	51.0	51
Nederweert	49.8	169	▼ 69	54.6	108	49.8	207	45.0	220
Neerijnen	47.8	264	▲ 17	51.2	192	49.9	201	42.3	303
Nieuwegein	48.0	260	▼ 18	47.5	290	48.3	252	48.3	115
Nieuwkoop	48.3	242	▲ 29	54.4	111	46.3	315	44.4	237
Nijkerk	51.1	102	▼ 50	55.1	95	49.1	233	49.2	90
Nijmegen	51.7	85	▲ 37	48.4	275	52.0	150	54.7	15

Duurzaamheidscore van alle 380 gemeenten

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Nissewaard	42.9	372	▲ 1	40.8	362	46.1	323	41.9	314
Noord-Beveland	46.7	297	▲ 26	44.8	330	57.5	27	37.9	370
Noordenveld	52.6	55	▼ 8	53.8	126	59.7	8	44.3	241
Noordoostpolder	46.7	297	▲ 1	44.6	334	48.5	247	47.1	153
Noordwijk	51.8	81	▲ 4	51.2	192	55.2	75	48.9	102
Noordwijkerhout	52.4	62	▲ 23	52.9	146	53.3	120	51.1	48
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	51.4	94	▼ 37	56.7	51	50.8	173	46.6	170
Nunspeet	53.5	30	▼ 9	55.1	95	56.0	52	49.5	78
Nuth	48.4	236	▼ 2	48.0	281	50.8	173	46.4	172
Oegstgeest	54.9	6	▲ 8	59.1	14	55.5	64	50.3	64
Oirschot	49.6	179	▼ 2	56.6	56	50.8	173	41.4	323
Oisterwijk	51.8	81	▲ 24	53.7	128	54.8	83	46.8	164
Oldambt	42.7	373	▼ 3	37.7	375	51.4	163	38.9	361
Oldebroek	52.2	70	▲ 1	53.5	132	53.6	115	49.5	78
Oldenzaal	50.9	109	▲ 31	51.5	182	49.2	229	52.0	37
Olst-Wijhe	52.9	46	▲ 1	55.8	73	51.5	160	51.6	40
Ommen	53.4	33	▲ 19	55.9	72	56.7	40	47.5	142
Onderbanken	44.8	348	▼ 6	44.3	337	57.5	27	32.7	378
Oost Gelre	52.9	46	▲ 3	54.2	115	54.9	79	49.7	74
Oosterhout	46.5	306	▲ 4	48.5	273	46.7	298	44.3	241
Ooststellingwerf	45.5	332	▼ 38	44.8	330	55.5	64	36.2	375
Oostzaan	51.7	85	▲ 2	51.8	168	52.5	139	50.8	55
Opmeer	50.0	157	▲ 45	54.0	123	50.0	197	46.1	184
Opsterland	47.0	281	▼ 23	48.6	269	54.4	93	37.9	370
Oss	46.7	297	▲ 5	49.8	235	45.9	325	44.4	237
Oud-Beijerland	50.9	109	▲ 39	52.6	153	49.9	201	50.4	61
Oude IJsselstreek	48.5	230	▼ 11	50.6	209	50.0	197	45.0	220
Ouder-Amstel	50.7	119	▼ 19	52.3	161	44.4	344	55.4	9
Oudewater	52.6	55	▲ 5	61.1	4	47.9	262	48.8	104
Overbetuwe	48.7	222	▼ 9	51.6	175	45.8	328	48.7	107
Papendrecht	48.2	250	▲ 21	45.5	323	46.9	291	52.2	34
Peel en Maas	46.4	308	▼ 45	49.5	245	47.2	281	42.6	295
Pekela	40.1	380	● 0	35.9	379	52.5	139	31.9	379
Pijnacker-Nootdorp	49.5	188	▼ 23	52.7	150	44.7	341	51.1	48
Purmerend	47.5	272	▲ 59	43.2	346	50.9	172	48.4	114
Putten	53.3	34	▲ 8	55.4	86	55.7	58	48.9	102

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Raalte	53.2	37	▲ 3	56.8	47	55.6	62	47.2	151
Reimerswaal	49.5	188	▲ 14	50.5	214	46.6	302	51.4	42
Renkum	50.2	150	▲ 59	50.0	228	52.2	144	48.3	115
Renswoude	52.2	70	▼ 35	59.1	14	49.5	217	48.0	126
Reusel-De Mierden	50.6	128	▼ 50	51.2	192	55.4	70	45.3	209
Rheden	50.8	117	▼ 24	49.7	237	54.5	90	48.1	121
Rhenen	50.4	140	▲ 62	55.8	73	52.6	136	42.8	291
Ridderkerk	46.8	292	▲ 2	45.5	323	47.2	281	47.6	139
Rijssen-Holten	52.9	46	▼ 9	56.6	56	49.5	217	52.7	29
Rijswijk (ZH.)	46.9	288	▼ 9	43.2	346	48.2	256	49.3	88
Roerdalen	48.1	256	▼ 9	48.6	269	57.9	21	37.8	372
Roermond	45.4	334	▲ 16	43.3	345	46.6	302	46.4	172
Roosendaal	44.0	361	▼ 12	41.5	357	50.7	176	39.7	346
Rotterdam	41.3	379	▼ 1	37.9	374	33.9	380	52.0	37
Rozendaal	56.3	1	▲ 1	66.5	1	64.5	1	38.0	369
Rucphen	46.3	311	▲ 1	46.2	314	54.1	101	38.7	363
Súdwest-Fryslân	46.2	313	▼ 7	50.4	217	47.2	281	41.1	327
Schagen	49.8	169	▲ 14	51.7	170	50.7	176	46.9	159
Scherpenzeel	53.6	27	▲ 11	55.8	73	50.7	176	54.5	16
Schiedam	41.8	376	▲ 1	39.1	371	42.6	359	43.7	262
Schiermonnikoog	53.9	19	▼ 15	58.7	21	57.6	25	45.3	209
Schinnen	49.2	203	▼ 89	49.2	252	54.6	88	43.6	263
Schouwen-Duiveland	50.1	154	▲ 41	50.9	202	55.4	70	44.0	254
's-Gravenhage (gemeente)	45.3	337	▼ 9	41.3	358	45.3	336	49.2	90
's-Hertogenbosch	49.3	198	▲ 44	49.2	252	45.5	334	53.2	23
Simpelveld	44.4	353	▼ 41	44.4	336	57.0	38	31.8	380
Sint Anthonis	51.2	99	▼ 21	58.8	19	51.7	154	43.0	284
Sint-Michiëlsgestel	50.9	109	▲ 16	59.0	17	52.8	134	40.9	331
Sittard-Geleen	44.2	356	▲ 7	41.1	360	42.2	366	49.5	78
Sliedrecht	48.0	260	▼ 73	48.1	278	45.9	325	50.0	68
Sluis	46.4	308	▼ 6	45.7	318	51.7	154	41.9	314
Smallingerland	46.8	292	▼ 4	46.0	315	53.8	111	40.4	337
Soest	50.7	119	▼ 5	51.3	189	50.1	193	50.8	55
Someren	48.5	230	▲ 1	53.3	141	47.4	275	44.7	232
Son en Breugel	50.6	128	▼ 10	52.6	153	47.0	288	52.2	34
Stadskanaal	43.2	367	● 0	39.9	369	54.5	90	35.3	377
Staphorst	53.8	21	● 0	59.2	13	56.3	43	46.0	188

Duurzaamheidscore van alle 380 gemeenten

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Stede Broec	48.2	250	▼ 19	52.3	161	53.0	130	39.2	353
Steenbergen	45.2	340	▼ 28	46.3	311	49.4	221	40.0	342
Steenwijkerland	50.7	119	▲ 76	49.6	240	60.4	6	42.0	311
Stein (L.)	46.1	320	▼ 22	49.0	258	46.9	291	42.2	306
Stichtse Vecht	47.0	281	▼ 41	51.7	170	43.3	354	46.2	182
Strijen	48.1	256	▲ 2	49.4	246	49.9	201	45.0	220
Ten Boer	49.1	208	▼ 43	51.2	192	49.2	229	46.8	164
Terneuzen	43.0	369	▲ 2	42.6	352	42.5	363	43.8	258
Terschelling	54.1	16	▼ 3	55.6	78	57.4	30	49.4	85
Texel	50.2	150	▲ 15	54.3	113	54.8	83	41.3	326
Teylingen	53.3	34	▲ 4	56.4	61	48.5	247	55.0	13
Tholen	48.6	226	▲ 2	50.1	225	49.3	226	46.3	176
Tiel	45.0	344	▲ 19	40.4	367	46.8	294	47.9	130
Tilburg	45.6	327	▲ 10	43.1	348	46.2	319	47.6	139
Tubbergen	52.0	77	▲ 88	56.8	47	54.7	87	44.7	232
Twenterand	49.6	179	▼ 2	51.2	192	54.0	106	43.5	266
Tynaarlo	53.5	30	▼ 4	54.7	105	59.7	8	46.1	184
Tytsjerksteradiel	48.4	236	▼ 64	50.0	228	54.1	101	41.0	329
Uden	49.8	169	▲ 33	53.5	132	49.6	213	46.3	176
Uitgeest	49.0	211	▼ 79	55.4	86	47.8	264	43.6	263
Uithoorn	45.6	327	▼ 46	49.4	246	39.6	378	47.7	134
Urk	53.2	37	▲ 56	58.3	27	48.7	243	52.6	30
Utrecht (gemeente)	52.3	66	▼ 14	51.6	175	46.2	319	59.0	4
Utrechtse Heuvelrug	53.2	37	▲ 34	57.3	41	55.9	55	46.5	171
Vaals	49.5	188	▲ 46	43.5	343	62.7	2	42.4	300
Valkenburg aan de Geul	50.9	109	▲ 9	47.2	297	59.0	12	46.4	172
Valkenswaard	50.4	140	▲ 37	51.4	183	54.2	97	45.6	197
Veendam	43.0	369	▼ 3	41.8	355	47.3	278	40.0	342
Veenendaal	50.0	157	▲ 45	51.6	175	49.4	221	49.1	95
Veere	52.8	50	▲ 28	55.5	82	57.5	27	45.4	206
Veldhoven	50.7	119	▲ 29	50.2	222	50.5	182	51.4	42
Velsen	46.3	311	▲ 20	47.9	282	40.0	377	51.1	48
Venlo	45.2	340	▼ 28	41.3	358	46.6	302	47.9	130
Venray	45.8	324	▼ 26	46.6	303	46.7	298	44.2	251
Vianen	48.9	215	▲ 32	52.1	165	47.8	264	46.9	159
Vlaardingen	44.7	350	● 0	40.8	362	45.6	331	47.8	133
Vlieland	54.2	14	▼ 10	56.1	67	58.9	15	47.5	142

Gemeente	TOTAALSCORE				SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	
Vlissingen	44.4	353	▲ 4	45.9	316	40.1	376	47.1	153	
Voerendaal	50.2	150	▼ 45	51.1	198	56.3	43	43.2	280	
Voorschoten	55.2	4	▲ 10	58.3	27	54.1	101	53.1	24	
Voorst	53.8	21	▲ 10	56.5	58	55.4	70	49.6	77	
Vught	54.1	16	▼ 12	56.1	67	56.0	52	50.2	65	
Waadhoeke	45.6	327	▼ 21	49.4	246	47.6	269	39.7	346	
Waalre	53.2	37	▼ 28	56.7	51	57.7	24	45.3	209	
Waalwijk	46.2	313	▲ 28	46.4	306	46.6	302	45.5	201	
Waddinxveen	47.5	272	▼ 3	48.9	260	42.1	370	51.3	44	
Wageningen	53.9	19	▲ 12	53.4	137	50.7	176	57.7	5	
Wassenaar	52.5	60	▼ 3	52.5	157	57.4	30	47.5	142	
Waterland	52.4	62	▲ 9	59.6	8	50.0	197	47.5	142	
Weert	46.9	288	▼ 7	48.7	267	43.4	352	48.6	112	
Weesp	50.4	140	▲ 25	55.6	78	47.5	272	48.2	119	
Werkendam	51.3	97	▲ 8	53.7	128	54.9	79	45.3	209	
West Maas en Waal	49.6	179	▲ 34	52.6	153	48.8	241	47.3	150	
Westerveld	51.3	97	▼ 21	52.8	148	58.9	15	42.1	308	
Westervoort	48.3	242	▼ 42	46.4	306	55.6	62	42.9	290	
Westerwolde	43.4	364	▼ 4	41.1	360	52.8	134	36.3	374	
Westland	50.6	128	▲ 20	54.3	113	42.2	366	55.3	11	
Weststellingwerf	47.0	281	▼ 5	45.3	327	52.9	131	42.8	291	
Westvoorne	47.3	277	▼ 4	51.2	192	48.7	243	42.0	311	
Wierden	52.7	54	▲ 11	56.9	45	51.1	168	50.2	65	
Wijchen	51.0	106	▲ 20	53.0	144	53.3	120	46.9	159	
Wijdmeren	52.8	50	▼ 10	56.4	61	57.4	30	44.6	235	
Wijk bij Duurstede	54.4	12	▲ 17	59.5	9	57.6	25	46.2	182	
Winsum	50.2	150	▼ 32	52.6	153	54.5	90	43.4	271	
Winterswijk	50.9	109	▲ 68	50.5	214	61.3	3	40.7	334	
Woensdrecht	46.6	303	▲ 51	45.4	326	50.1	193	44.3	241	
Woerden	50.0	157	▼ 17	56.7	51	44.1	347	49.0	100	
Wormerland	48.3	242	▼ 20	53.4	137	49.0	238	42.6	295	
Woudenberg	53.5	30	▼ 20	59.1	14	55.9	55	45.5	201	
Woudrichem	50.5	136	▼ 25	56.8	47	51.1	168	43.8	258	
Zaanstad	44.1	358	▲ 9	46.3	311	41.0	373	45.0	220	
Zaltbommel	50.3	147	▼ 7	53.4	137	48.0	261	49.5	78	
Zandvoort	49.6	179	▼ 2	44.8	330	60.6	4	43.4	271	
Zederik	50.9	109	▼ 4	56.4	61	49.1	233	47.1	153	

Duurzaamheidscore van alle 380 gemeenten

Gemeente	TOTAALSCORE				SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	
Zeewolde	51.6	90	▼ 12	47.3	294	57.4	30	50.0	68	
Zeist	50.4	140	▼ 22	50.3	220	51.5	160	49.5	78	
Zevenaar	46.7	297	▼ 28	47.2	297	50.2	189	42.8	291	
Zoetermeer	46.6	303	▼ 9	42.2	354	48.2	256	49.3	88	
Zoeterwoude	53.2	37	▲ 5	60.2	6	46.5	309	53.0	26	
Zuidhorn	51.8	81	▼ 39	56.3	64	53.7	112	45.6	197	
Zuidplas	48.0	260	▲ 28	50.0	228	44.1	347	50.0	68	
Zundert	48.7	222	▲ 39	50.0	228	53.1	127	43.0	284	
Zutphen	49.5	188	▲ 34	50.7	205	56.4	41	41.4	323	
Zwartewaterland	53.1	44	▼ 23	55.4	86	58.3	18	45.5	201	
Zwijndrecht	43.2	367	▼ 2	43.6	342	42.6	359	43.4	271	
Zwolle	52.8	50	▲ 15	50.0	228	54.3	95	54.2	19	

RAADHUIS

2

2
Toegang
Wielerveden
2015

Telos

Deze publicatie is een gezamenlijk product van het Telos-team

Verantwoording

Voor meer informatie over onze methode, aanpak en achterliggende gegevens, verwijzen we u graag door naar de factsheets. Deze zijn te downloaden via www.telos.nl

Grafisch ontwerp

Sirene Ontwerpers, Rotterdam

Fotografie

Gemeente Heusden, Gemeente Hillegom, Gemeente Oss, Gemeente Tilburg

Telos

Prof. De Moorplein 521

Postbus 90153

5000 LE Tilburg

Contact

T 013 - 466 87 12

E Telos@uvt.nl

I www.Telos.nl

Documentnummer: 18.196

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Professor de Moorplein 521
5037 DR Tilburg
Postbus 90153
5000 LE Tilburg

T 013 - 466 87 12
telos@uvt.nl
www.telos.nl

